

Universiteit en stad

Al eeuwen nauw verbonden

In dit universitaire lustrumjaar waarin door corona ontmoetingen en vieringen op een alternatieve manier moeten plaatsvinden, staat illustrer stil bij de relatie tussen de Universiteit Utrecht en die prachtige stad waar zo veel alumni hun hart aan hebben verpand: Utrecht. De universiteit is altijd nauw verweven geweest met de stad Utrecht. Zo dienden veel panden in de stad een universitair doel, als onderwijsgebouw of als woonhuis van studenten en hoogleraren. Maar ook wat het sociale leven, de stedelijke gezondheidszorg of economie betreft, speelde de universitaire populatie een grote rol.

Hoogleraar Universiteitsgeschiedenis dr. Leen Dorsman



”Verschillende hoogleraren hebben zich ermee bemoeid om de cholera, een enorme killer, onder controle te krijgen”

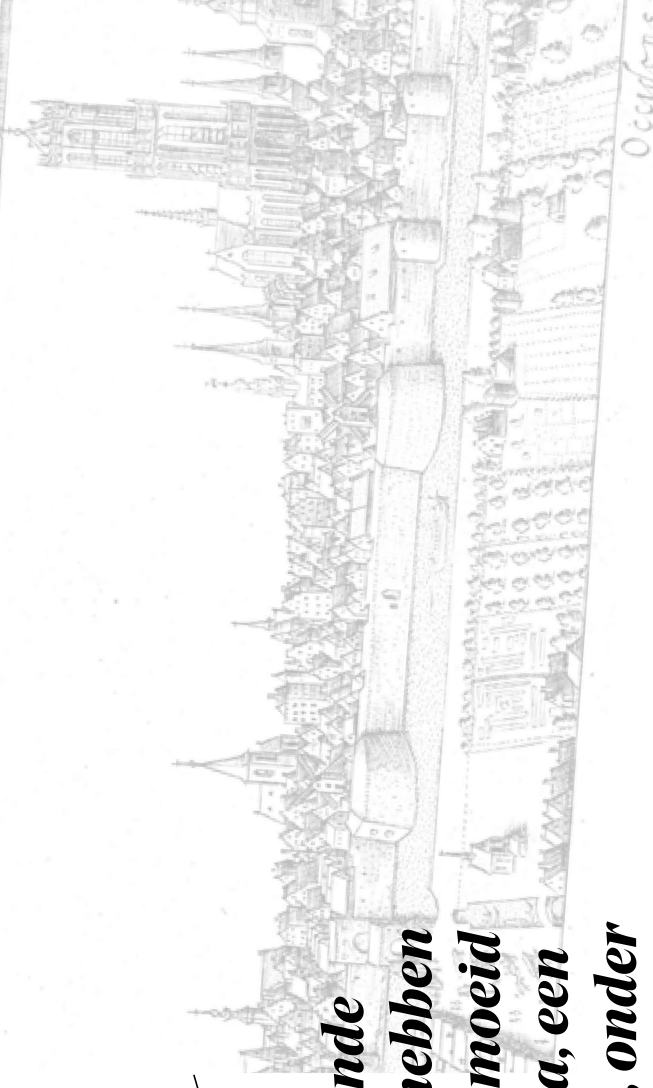
In de eerste twee eeuwen van de in 1636 gestichte universiteit werd er nauwelijks gebouwd voor de jonge instelling. De universiteit hergebruikte vooral religieuze panden die tijdens de Reformatie aan de katholieken waren onttrokken. Bij dat hergebruik gold het principe *ad pios usus*, dat wil zeggen dat de voormalige kerken, kloosters of kapittelhuizen een nieuwe, vrome bestemming moesten krijgen, bijvoorbeeld als ziekenhuis of onderwijsinstelling. Het eerste gebouw was het Groot Kapittelhuis van de Dom, nu de Aula in het Academiegebouw. Daarin werd een muur geplaatst, zodat er twee collegezalen

ingericht, een soort pre-academisch ziekenhuis om Geneeskundestudenten aan het ziekbed te onderrichten. In de kerk van het voormalige Ursulaklooster, nu de Lutherse kerk, werd een snijzaal voor anatomie-onderwijs gerealiseerd.

Dat streven naar *ad pios usus* leverde in de 17e eeuw nogal wat gelazer op. Ook particulieren probeerden in bezit te komen van die religieuze gebouwen om ermee te kunnen speculeren. Vooral de eerste hoogleraar Godgeleerdheid Gisbertus Voetius heeft zich daartegen fel verzet. Hij wist dat hij daarbij het volk kon mobiliseren tegen de regentenelite. De strenge calvinist Voetius wilde in Utrecht een soort



Leen Dorsman is sinds 2001 hoogleraar universiteitsgeschiedenis. Hij kwam in 1974 naar Utrecht voor een studie aan de School voor Journalistiek. Na afronding ging hij Geschiedenis studeren aan wat toen nog de Rijksuniversiteit Utrecht was. In 1984 werd hij docent bij de vakgroep Historiografie en Theorie



Hoofdartikel

*”De gemeente
vreesde dat de
binnenstad zou
doodbloeden als
de hele universiteit
eruit verdween
richting De Uithof”*

► En na de Tweede Wereldoorlog nogal wat hoogleraren de Bilthoven. Datzelfde geldt van binnenstadspanden naar aan de Van Lieflandlaan, en verder de stad uit naar het

Ook op andere gebieden was er een wevenheid tussen universiteit en de gezondheidszorg. Van Nosocomium. De patiënten en ook die in het latere Stadsziekenhuis, waren afkomstig ook voor de patiënten in het van Donders. Behalve via de sche zorg speelde de universiteit nog een rol in talloze gezondheidsbijvoorbeeld voor de drinkwater van de stad. Tot in de 19e eeuw om water rechtstreeks uit de stad. Dan is het niet verbazingwekkend een aantal keren overspoeld door cholera-epidemie, die aan het leven kostte. Verschillen hebben zich ermee bemoeid met onder controle te krijgen.

Kortom: de universiteit was niet alleen maar in de stad. Ook letterlijk, want zich via hun kleding onder andere burgerijen ook hoogleraren meermaals in toga vertoonden, als een nieuw aangetrokken oratie had gehouden, hij werd door studenten naar huis verweten manifesteerden zich blijkbaar via wangedrag. Een veelvoorkomend om de burgerij zich te pletten



Hoofdartikel



“Voor onderwijs en onderzoek hoeft niet meer gebouwd te worden, eerder ingedikt”

► De stoet vertrok om half elf 's avonds, bijgelicht door flambouwen, vanaf Achter de Dom, om daar om zes uur 's ochtends weer terug te keren — na een royale eetpauze om vier uur op het Vredenburg. Een ongekend theatrale vertoning dus, historisch perfect in orde. De hele stadsbevolking kwam op de been om dit soort spek-

spraakmakende exponent. Een ander nationalistisch hoogtepunt deed zich in de jaren dertig van de negentiende eeuw voor, tijdens de Belgische Opstand, toen studenten een compagnie Vrijwillige Jagers oprichtten om koning Willem I terzijde te staan. Op economisch gebied daarentegen was de invloed van de universiteit op het stedelijk leven weer wel zeer groot. Studenten en hoogleraren namen soms personeel in dienst en ook de universiteit zelf was werkgever. Hospita's, herbergen

verhuizing begonnen. Niet studentenaantallen, maar laboratoria niet meer volden van de tijd, zorgden ervoor dat nieuwbouw nodig was.

Er is toen wel discussie geweest over de universiteit naar De Uithoek, maar dat is niet doorgeslagen. Er zijn schappen en Recht, Economische Organisatiewetenschappen, de stad. Het gemeentebestuur zou de menstad zou doodbloeden. Alleen al de eruit verdween. Alleen al de daarmee moeten gebeuren, maar kantoren in kunnen vreesde voor verkeersproblemen en 12 konden nu al bijna die stromen niet aan.

In eerste instantie werd er gebouwd in De Uithoek. Het moest in korte tijd neergelegd worden, mogelijk studenten te huis bouwen moest als laboratoria stevig zijn. De esthetische zoveel toe. Dat veranderde toen de gedachte ontstond dat Utrecht een soort Harvard zou moeten worden, en er werd gehecht aan prestigieuze architecten als Rem Koolhaas en Willem Jan Neutelings werven. Iconische gebouwen neer te zetten kost veel geld. Inmiddels daar ook wel weer vanaf gegaan voor onderwijs en onderzoek gebouwd te worden, eerder